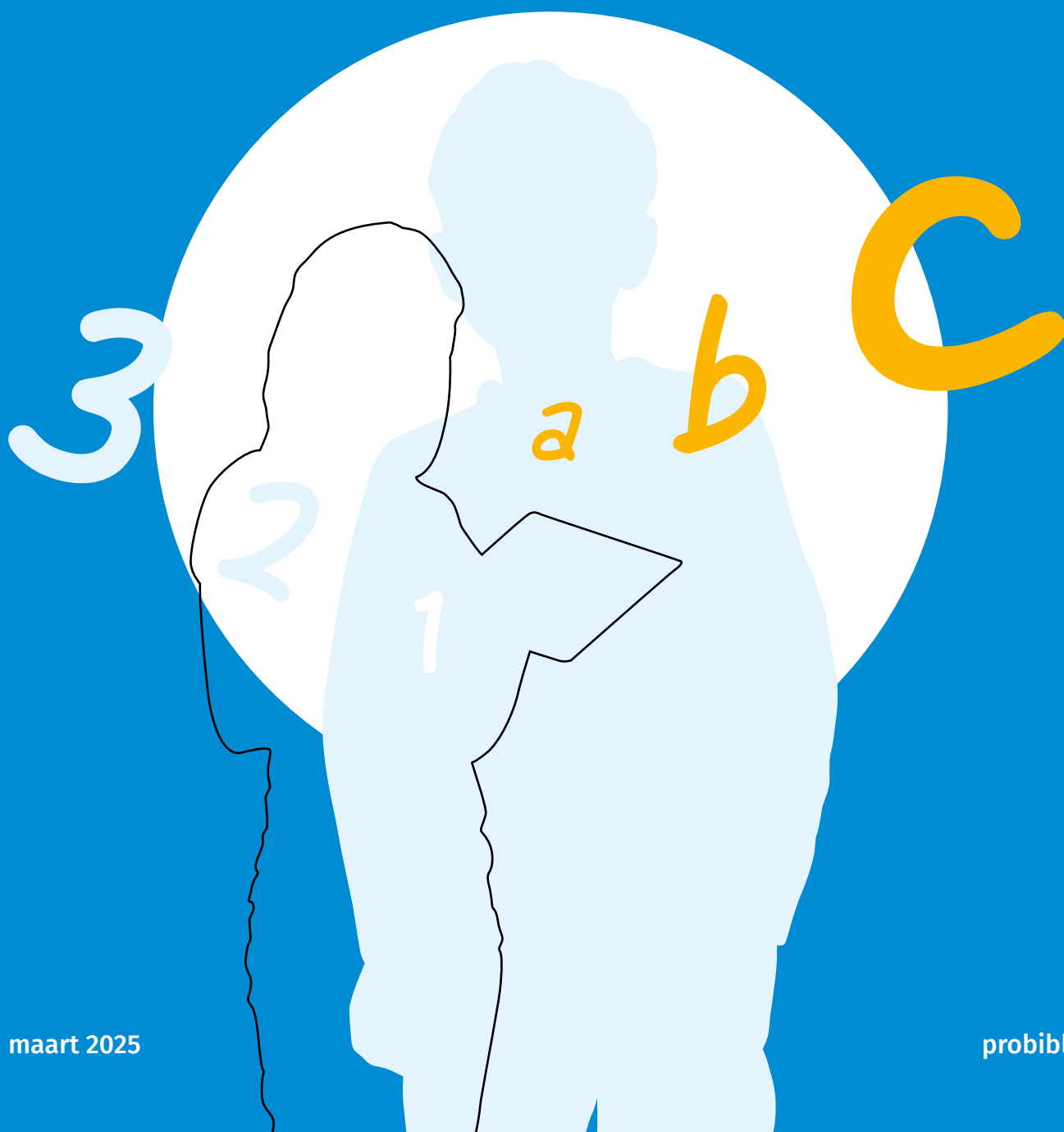

Jongeren en de ontwikkeling van ~~bepaalde~~ basisvaardigheden

Een handreiking voor bibliotheekorganisaties

Inhoud

Inleiding	4
1. Hoe ontwikkel je basisvaardigheden in het onderwijs?	6
Wat leer je in het primair- en voortgezet onderwijs?	6
Hoe is het praktijkonderwijs ingericht?	7
Hoe ziet het speciaal onderwijs eruit?	8
Hoe is het onderwijs voor nieuwkomers ingericht?	9
Hoe draagt het Masterplan basisvaardigheden bij?	9
Wat doet het mbo met basisvaardigheden?	10
Wat gebeurt er met voortijdig schoolverlaters?	11
Hoe zit het met kansengelijkheid in het onderwijs?	13
Voorbeeld: de Bibliotheek op school	13
2. Over welke jongeren gaat het?	15
Hoeveel jongeren hebben moeite met basisvaardigheden?	15
Wat zijn de risicofactoren voor het ontwikkelen van beperkte basisvaardigheden?	16
Wat zijn de gevolgen voor jongeren met beperkte basisvaardigheden?	17
3. Welke stakeholders zijn betrokken bij jongeren met beperkte basisvaardigheden?	19
Wat is de verantwoordelijkheid van de gemeente?	19
Hoe draagt de zorg bij aan de ontwikkeling van jongeren?	20
Wat is de rol van jongerenwerk?	21
4. Wat kan de bibliotheek doen voor jongeren met beperkte basisvaardigheden?	23
Hoe kunnen jongeren met beperkte basisvaardigheden en de bibliotheek elkaar vinden?	23
Hoe zorg je dat het aanbod aansluit bij jongeren?	24
Hoe kun je het beste samenwerken met de doelgroep?	25
Conclusie	27
Bronnen	28
Meer informatie?	30

Inleiding

Van de 15-jarigen in Nederland loopt 33% het risico om het onderwijs onvoldoende geletterd te verlaten en 25% het risico om het onderwijs onvoldoende gecijferd te verlaten¹. Daarnaast blijkt dat ruim de helft van de Nederlandse jongeren in het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs onder het basisoniveau van digitale geletterdheid scoort². Een deel van de bibliotheken houdt zich al met deze doelgroep bezig, maar er spelen nog altijd diverse vragen rondom dit thema. Waar bevinden deze jongeren zich? En bij wie ligt de taak om deze cijfers terug te dringen? De adviseurs van Probiblio zochten het uit.

Ontwikkeling jongeren

In januari 2024 telt Nederland ruim 1,6 miljoen jongeren van 18 tot en met 24 jaar, wat gelijk staat aan 8,8% van de Nederlandse bevolking³. Jongeren maken vanaf hun 16e levensjaar veel ontwikkelingen door⁴. Ze worden steeds zelfstandiger, gaan zelf dingen regelen en maken zich los van hun ouders. Ook krijgt hun identiteit steeds meer vorm en maken ze belangrijke keuzes op studie- en werkgebied. In deze levensfase kunnen de meeste jongeren hun eerste taal makkelijk gebruiken⁵. Dit helpt ze in het contact met leeftijdsgenoten, maar ook om te kunnen praten over moeilijke dingen of na te kunnen denken over problemen.

De aanleiding

Deze handreiking brengt de doelgroep jongeren met beperkte basisvaardigheden in kaart. De aanleiding voor het ontwikkelen van de handreiking is de toegenomen interesse vanuit de bibliotheekbranche in de doelgroep jongeren binnen het domein basisvaardigheden. Deze interesse weerspiegelt zich onder andere in de nieuwe landelijke pilots en de vragen vanuit bibliotheken gerelateerd aan dit thema. De handreiking omvat een overzicht van bestaande kennis en voorbeelden van jongeren-programmering vanuit de bibliotheeksector. Het is een levend document, waarin gaandeweg

nieuwe ontwikkelingen kunnen worden verwerkt. De eerste versie verscheen in 2023, en is wegens hernieuwde inzichten in 2025 aangepast naar de huidige versie.

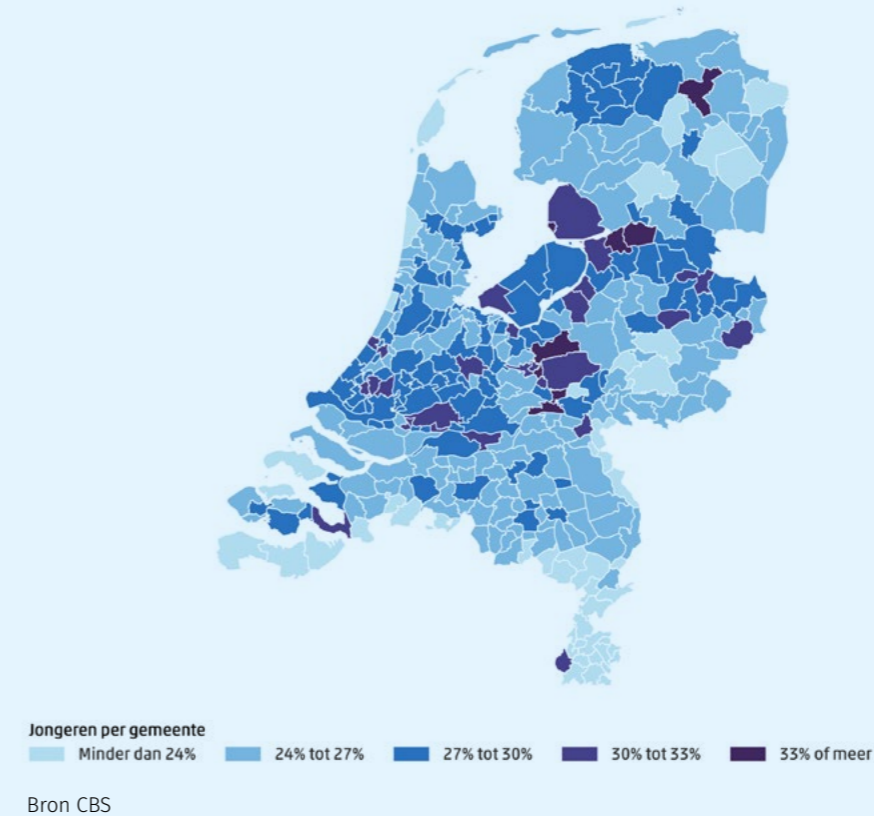
Definitie van jongeren

De doelgroep jongeren kan op verschillende manieren worden gedefinieerd^{6,7,8}. In deze handreiking gaan we uit van de definitie van Van Dale, die jongeren omschrijft als personen tussen ca. 16 en 30 jaar oud⁹. Wanneer we in specifieke voorbeelden afwijken van deze definitie, dan vermelden we dit in de tekst.

De handreiking geeft een beeld van de diverse factoren die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van basisvaardigheden. In het eerste hoofdstuk beschrijven we uitgebreid de rol van het onderwijs, waarbij onder andere het praktijkonderwijs en de Bibliotheek *op school* aan bod komt. Het tweede hoofdstuk gaat in op de groep jongeren die het onderwijs verlaat met beperkte basisvaardigheden. Hoe ziet deze groep eruit? En welke factoren dragen hieraan bij? In het derde hoofdstuk belichten we verschillende partijen die met de doelgroep te maken hebben, zoals de gemeente en jongerenwerk. Tot slot lichten we de rol van de bibliotheek toe. Welke initiatieven zijn er al? En op welke manier kan jouw bibliotheek deze jongeren ondersteunen?

[Bekijk de website van het CBS voor het percentage jongeren in jouw gemeente.](#)

Jongeren per gemeente, 2024

Door middel van concrete voorbeelden uit de sector en actuele kennis over de doelgroep nemen we je mee in de wereld van jongeren met beperkte basisvaardigheden.

Voor het opstellen van deze publicatie maakten we dankbaar gebruik van al bestaande kennis en inzichten van andere partijen, waaronder Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), de Sociaal-Economische Raad (SER), het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Stichting Lezen, KB, Expertisepunt Basisvaardigheden, Movisie, onderzoek van PIAAC, PISA en ICILS, de Bibliotheek AanZet, dbieb, de Bibliotheek Cpunt, Bibliotheek Kampen, Bibliotheek Kennemerwaard, De Bibliotheek Midden-Brabant, Bibliotheek de Plataan, de Bibliotheek Venlo en Bibliotheek Waterland.

1. Hoe ontwikkel je basisvaardigheden in het onderwijs?

In dit hoofdstuk lees je meer over de rol van het onderwijs in de ontwikkeling van basisvaardigheden. Hierbij komt onder andere het praktijkonderwijs en mbo aan bod, omdat de kans op uitval en lage basisvaardigheden hier relatief groot is. Ook het Masterplan basisvaardigheden en de Bibliotheek op school lichten we toe, evenals het onderwerp voortijdig schoolverlaten.

Definitie basisvaardigheden

Verskillende instellingen en sectoren hanteren diverse visies op de vraag welke vaardigheden bij de basisvaardigheden horen. Het primair- en voortgezet onderwijs gaat uit van taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap. In het volwassenenonderwijs spreken we van geletterdheid, gecijferdheid en digitale vaardigheden.

Wat leer je in het primair- en voortgezet onderwijs?

Basisvaardigheden zijn essentieel voor leerlingen, zo stelt Stichting Leerplanontwikkeling (SLO)¹⁰. Een goede beheersing van de basisvaardigheden zorgt ervoor dat leerlingen andere schoolvakken succesvol kunnen volgen en goed kunnen functioneren in onze samenleving. SLO ondersteunt bij het stevig neerzetten van de basisvaardigheden in het onderwijs. Dat doet de stichting onder andere door het samenstellen van kerndoelen voor het primair- en voortgezet onderwijs (PO en VO)^{11,12}. Dit zijn de wettelijke

De 4 basisvaardigheden in PO en VO

kaders waarbinnen scholen hun onderwijs mogen vormgeven. Kennis over de kerndoelen is essentieel voor partners van het onderwijs, waaronder de bibliotheek. Bij het schoolvak Nederlands leren leerlingen lezen, schrijven, mondelinge taalvaardigheid en taalbeschouwing en taalverzorging¹³.

Het leesonderwijs is niet alleen gericht op leesvaardigheid, maar ook op leesmotivatie¹⁴. Leerlingen die goed kunnen lezen, lezen namelijk meer. Daardoor worden ze nóg beter in lezen. Schrijven is een complexe taalvaardigheid, die meerdere doelen dient¹⁵. Zo draagt een goede schrijfvaardigheid bij aan het uiten van ideeën en gevoelens, maar kan het de leerling ook helpen om te redeneren over leerstof. Daarnaast bepaalt het taalvaardigheidsniveau voor een groot deel het schoolsucces van leerlingen.

Voor de basisvaardigheid rekenen-wiskunde leren leerlingen in eerste instantie rekenfeiten en het uitvoeren van berekeningen¹⁶. Om deze kennis en kunde toe te kunnen passen in andere schoolvakken en later in de maatschappij, is het ook belangrijk dat leerlingen de wiskunde in situaties kunnen herkennen en kunnen beoordelen hoe ze de wiskunde kunnen gebruiken. Veel lesmethodes bieden daarom contextopgaven aan om de stof toe te passen in realistische situaties.

Sinds 2021 gelden nieuwe wettelijke eisen voor burgerschapsonderwijs¹⁷. Dit houdt onder andere in dat scholen actief burgerschap moeten bevorderen door educatie te geven over de basiswaarden van de Nederlandse rechtsstaat en democratie, zoals vrijheid, gelijkheid en solidariteit¹⁸. De school fungeert als een oefenplaats waarin leerlingen leren hoe zij zich verhouden tot mensen met andere opvattingen dan zij en hoe ze op een respectvolle manier kunnen omgaan met verschillen tussen mensen.

Daarnaast leren leerlingen over onze digitale samenleving door vaardigheden in digitale geletterdheid op te doen¹⁹. Digitale geletterdheid bestaat uit 4 domeinen: digitale informatievaardigheden, computational thinking, mediawijsheid en praktische ICT-vaardigheden. Deze domeinen zorgen er samen voor dat leerlingen de mogelijkheden van digitale technologie zoveel mogelijk kunnen benutten, terwijl zij hier kritisch en bewust mee omgaan.

Hoe is het praktijkonderwijs ingericht?

Praktijkonderwijs (pro) is voortgezet onderwijs dat bedoeld is voor leerlingen waarvan de verwachting is dat ze niet in staat zijn om een vmbo-diploma te halen²⁰. Hierdoor komen deze leerlingen ook niet in aanmerking voor een startkwalificatie. Het praktijkonderwijs biedt hiervoor een oplossing door de nadruk te leggen op praktijkervaring in plaats van theorie. Leerlingen komen in aanmerking voor het praktijkonderwijs wanneer ze aan 2 voorwaarden voldoen:

1. De leerling heeft een IQ tussen 55 en 80.
2. De leerling heeft een leerachterstand van minimaal 3 jaar op ten minste 2 van de volgende domeinen: inzichtelijk rekenen, begrijpend lezen, technisch lezen of spellen²¹. Van deze domeinen is inzichtelijk rekenen of begrijpend lezen er in elk geval één.

Het praktijkonderwijs hanteert een persoonlijke benadering²². Elke leerling heeft een Individueel ontwikkelplan waarin onder andere de doelen, vakken en sectorkeuze van de leerling beschreven worden. Dit plan stelt de school op, in samenspraak met de leerling en ouder(s)/ verzorger(s).

Naast de theoretische vakken gaat er ook aandacht naar beroepspraktijkvorming, redzaamheid, persoonlijkheidsvorming en arbeidsvaardigheden. De leerlingen krijgen redzaamheidstraining, waarbij ze bijvoorbeeld leren boodschappen doen, koken en zelfstandig reizen. Hiermee bereidt het praktijkonderwijs ze in 5 jaar tijd zo goed mogelijk voor op de maatschappij. Een groot deel van de leerlingen stroomt na het behalen van een getuigschrift en/of schooldiploma door naar een mbo-opleiding of gaat aan het werk²³.

Nederland telt 177 scholen in het praktijkonderwijs²³. [Bekijk de schoolwijzer.](#)

Hoe ziet het speciaal onderwijs eruit?

Wanneer het regulier onderwijs niet de ondersteuning kan bieden die een leerling nodig heeft, komt de leerling wellicht in aanmerking voor het speciaal onderwijs²⁴.

Er zijn 3 soorten speciaal onderwijs²⁵

1. speciaal basisonderwijs (sbo)
2. speciaal onderwijs (so)
3. voortgezet speciaal onderwijs (vso)

Het sbo is bedoeld voor leerlingen met lichte uitdagingen, waarvan de verwachting is dat ze na het basisonderwijs doorstromen naar een reguliere middelbare school. Op deze basisscholen hanteren ze kleinere klassen, een prikkelarme omgeving en intensievere begeleiding. In het sbo gelden dezelfde kerndoelen als in het reguliere basisonderwijs.

Leerlingen komen voor het so in aanmerking wanneer ze extra (leer)behoeften hebben of specialistische ondersteuning nodig hebben. So-scholen verschillen van sbo scholen in specialisme en intensiviteit. So-scholen zijn ingedeeld in 4 clusters:

Cluster 1: blinde en slechtziende leerlingen

Cluster 2: dove en slechthorende leerlingen, of leerlingen met een taal-spraakontwikkelingsstoornis

Cluster 3: lichamelijk gehandicapte en/of verstandelijk gehandicapte en langdurig zieke leerlingen

Cluster 4: leerlingen met psychische stoornissen en gedragsproblemen

Cluster 3 en cluster 4 scholen zijn onderdeel van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs²⁴. De samenwerkingsverbanden bestaan uit scholen uit zowel het regulier- als speciaal onderwijs, en maken samen afspraken over het regionale aanbod in extra ondersteuning en de doorverwijzing van leerlingen²⁶. [Klik hier](#) voor de samenwerkingsverbanden in jouw werkgebied.

In het vso vind je veelal leerlingen die doorgestroomd zijn vanuit het so²⁵. Zowel in het so als vso wordt elk jaar een ontwikkelperspectief vastgesteld, waarin de verwachte uitstroombestemming van de leerling staat²⁴. Leerlingen in het vso kunnen op 3 manieren uitstromen:

- Vervolgonderwijs (vmbo, havo, vwo)
- Arbeidsmarktgericht
- Dagbesteding

Het so en vso kennen aparte kerndoelen. De kerndoelen voor het so vind je [hier](#), en de kerndoelen voor het vso vind je [hier](#).

Het verschil in basisvaardigheden tussen leerlingen in het regulier en speciaal onderwijs is groot. Onderzoek in het schooljaar 2018-2019 wees uit dat 32,7% van de leerlingen aan het eind van het regulier basisonderwijs het streefniveau voor rekenen-wiskunde haalde, ten opzichte van 1,8% van de leerlingen in het speciaal basisonderwijs²⁷.

Ook op het gebied van taal ondervinden leerlingen in het speciaal onderwijs nadelen²⁸. Ze hebben vaker moeite met taalbegrip, taalproductie of leesvaardigheid. Daarnaast zijn de verschillen in vaardigheden tussen leerlingen groot, waardoor ze een verhoogd risico lopen op vertraging, ernstige verstoring of uitval van de ontwikkeling in de verschillende taaldomeinen.

Hoe is het onderwijs voor nieuwkomers ingericht?

Kinderen die nieuw zijn in Nederland spreken vaak nog niet goed Nederlands, waardoor ze op een andere manier onderwijs volgen²⁹. Sommige kinderen gaan naar een reguliere school waar ze extra begeleiding krijgen. Kinderen die nog niet klaar zijn om naar een school te gaan waar Nederlands de norm is, komen vaak terecht in een aparte klas of school voor nieuwkomers. In het primair onderwijs noemt men deze scholen vaak 'taalschool' of 'nieuwkomersschool'. In het voortgezet onderwijs spreken we van 'internationale schakelklassen' (ISK).

Internationale schakelklassen zijn speciale klassen op een reguliere vo-school³⁰. Jongeren tussen 12 en 18 jaar die nog maar kort in Nederland zijn, kunnen in aanmerking komen voor een ISK³¹. In 2 jaar tijd leren de jongeren Nederlands, waarna ze doorstromen naar een reguliere vo-klas, het mbo of het hoger onderwijs. Naast Nederlands volgen leerlingen de vakken Engels, wiskunde, beeldende vorming, sport, oriëntatie op beroep en digitale vaardigheden.

Sinds 2023 zijn er tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen, waar leerlingen terecht kunnen wanneer er geen plek is op andere scholen in de regio³². In deze voorzieningen krijgen leerlingen minimaal 5 dagdelen per week onderwijs, waarvan ze 10 uur besteden aan het leren van de Nederlandse taal. Het onderwijs richt zich naast de kerndoelen Nederlands, rekenen-wiskunde en lichamelijke opvoeding, ook op het bevorderen van actief burgerschap en het sociaal emotioneel welbevinden van de leerlingen.

Het ministerie van OCW is bezig met een toekomstverkenning van het onderwijs voor nieuwkomers voor het po, vo en mbo. Hierin nemen zij onder andere de doorstroom naar het regulier onderwijs en het leveren van maatwerk op. [Meer hierover lees je in het rapport Toekomstverkenning onderwijs aan nieuwkomers.](#)

Samenwerken met een ISK in jouw gemeente? [Zoek de ISK-scholen op via de kaart.](#)

Hoe draagt het Masterplan basisvaardigheden bij?

In 2022 ging het programma Masterplan basisvaardigheden van start, dat zich focust op de basisvaardigheden taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap³³. Hiermee biedt het ministerie van OCW ondersteuning aan scholen in het funderend onderwijs, met als doel het duurzaam verbeteren van de basisvaardigheden van leerlingen. Ondersteuning bestaat uit een subsidie voor evidence-informed interventies en begeleiding van het ministerie van OCW³⁴. Hieronder valt bijvoorbeeld één-op-één begeleiding door onderwijscoördinatoren of een begeleid leernetwerk. Voorbeelden van interventies vanuit het Masterplan basisvaardigheden zijn Boekstart en de Bibliotheek op school.

Scholen in het primair-, voortgezet- en speciaal onderwijs kunnen de subsidie aanvragen. Vanaf 2023 is er een speciale subsidieregeling voor prioriteitsscholen. Dit zijn scholen die van de Inspectie van het Onderwijs het oordeel onvoldoende of zeer zwak hebben gekregen³⁵. Daarnaast bevat het masterplan een subsidieregeling (voorheen impulsregeling) voor bibliotheken. Deze is bedoeld om nieuwe po-, vmbo- en pro-locaties aan te sluiten bij de Bibliotheek op school.

Meer lezen over het aanvragen van de subsidies? Bekijk [het document voor po-locaties](#) of lees [het document voor vo-locaties](#).

2 jaar na de start van het programma is er onderzoek uitgevoerd naar de ervaringen van scholen³⁶. Hieruit blijkt dat er voortgang is te zien op het gebied van taal en rekenen-wiskunde, voornamelijk bij leerlingen in het primair onderwijs. Voor burgerschap en digitale geletterdheid wordt een kleinere vooruitgang gerapporteerd. Dit is waarschijnlijk te verklaren door het feit dat taal en rekenen-wiskunde makkelijker te meten zijn via leerlingvolgsystemen en toetsen. Ruim de helft van de deelnemende scholen schrijft de ervaren voortgang in taal en rekenen-wiskunde toe aan de subsidie. In 2025 wordt een kwantitatief onderzoek uitgevoerd naar de onderwijsprestaties van de deelnemende scholen³⁷.

Een ander onderdeel van het Masterplan basisvaardigheden is de vernieuwing van het curriculum voor primair- en voortgezet onderwijs³⁸. Het curriculum beschrijft wat leerlingen moeten kennen en kunnen in elk leerjaar. Onderdeel hiervan zijn de kerndoelen Nederlands en rekenen-wiskunde, die op dit moment worden aangepast door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Daarnaast worden er 2 nieuwe kerndoelen toegevoegd aan het

curriculum: digitale ervaring (geletterdheid) en burgerschap. [Bekijk de website van SLO voor actuele informatie over de vernieuwing van het curriculum.](#)

Wil jij het aanbod in de bibliotheek goed laten aansluiten op de kerndoelen? [Bekijk ze op de website van Leerplan in beeld](#). Behoeft er meer concrete toepassingen en voorbeelden? [Ga dan naar de pagina van TULE voor uitwerkingen van de kerndoelen](#).

Wat doet het mbo met basisvaardigheden?

De 4 basisvaardigheden in het mbo

Het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) bereidt leerlingen voor op het uitoefenen van een vak of beroep³⁹. Er zijn verschillende soorten mbo-scholen, zoals roc's, die opleidingen in veel verschillende sectoren aanbieden, en beroepscolleges, die opleidingen binnen een specifieke sector aanbieden. Daarnaast zijn er 2 verschillende wegen om een mbo-diploma te halen: leerlingen kiezen uit een

beroeps opleidende leerweg (BOL) of een beroepsbegeleidende leerweg (BBL). Een BOL-opleiding biedt de hele week onderwijs aan, afgewisseld met af en toe een stage. Bij een BBL-opleiding werken leerlingen bij een bedrijf of instelling, waarbij ze één dag in de week naar school gaan. Zo kunnen leerlingen hetzelfde diploma halen, maar op een manier die bij hen past. [Lees meer informatie over de soorten onderwijs, niveaus en toelatingseisen via kiesmbo.](#)

Wil je in contact komen met de mbo-scholen in jouw gemeente? [Zoek dan de contactgegevens van de scholen op in het overzicht van kiesmbo](#).

Het mbo omschrijft de basisvaardigheden als lezen, schrijven, rekenen en burgerschap⁴⁰. Omdat de basisvaardigheden van mbo-studenten achteruitgaan, neemt de overheid een aantal maatregelen. Zo investeert de overheid in goede docenten door middel van extra eisen voor docenten Nederlands, rekenen en burgerschap.

Deze eisen worden uitgewerkt in samenwerking met mbo-instellingen, studenten en docenten, en treden naar verwachting in het studiejaar 2026-2027 in werking. Daarnaast wil de overheid zorgen voor een betere kwaliteit van onderwijs en toetsing. Daarom brengt een expertgroep in het voorjaar van 2025 een advies uit over de eisen en examinering voor het vak Nederlands. Ook moeten studenten vanaf het studiejaar 2026-2027 examen doen in het vak burgerschap. Tot slot kwam vanuit scholen de wens om meer inzicht te krijgen in het basisvaardigheden-niveau van hun studenten. Daarom wordt op landelijk- en individueel niveau een nulmeting gedaan naar taal en rekenen. Ook wordt er een monitor voor burgerschap ontwikkeld, waarin informatie te vinden is voor het po, vo en mbo. [De visualisatie van deze maatregelen bekijk je hier](#).

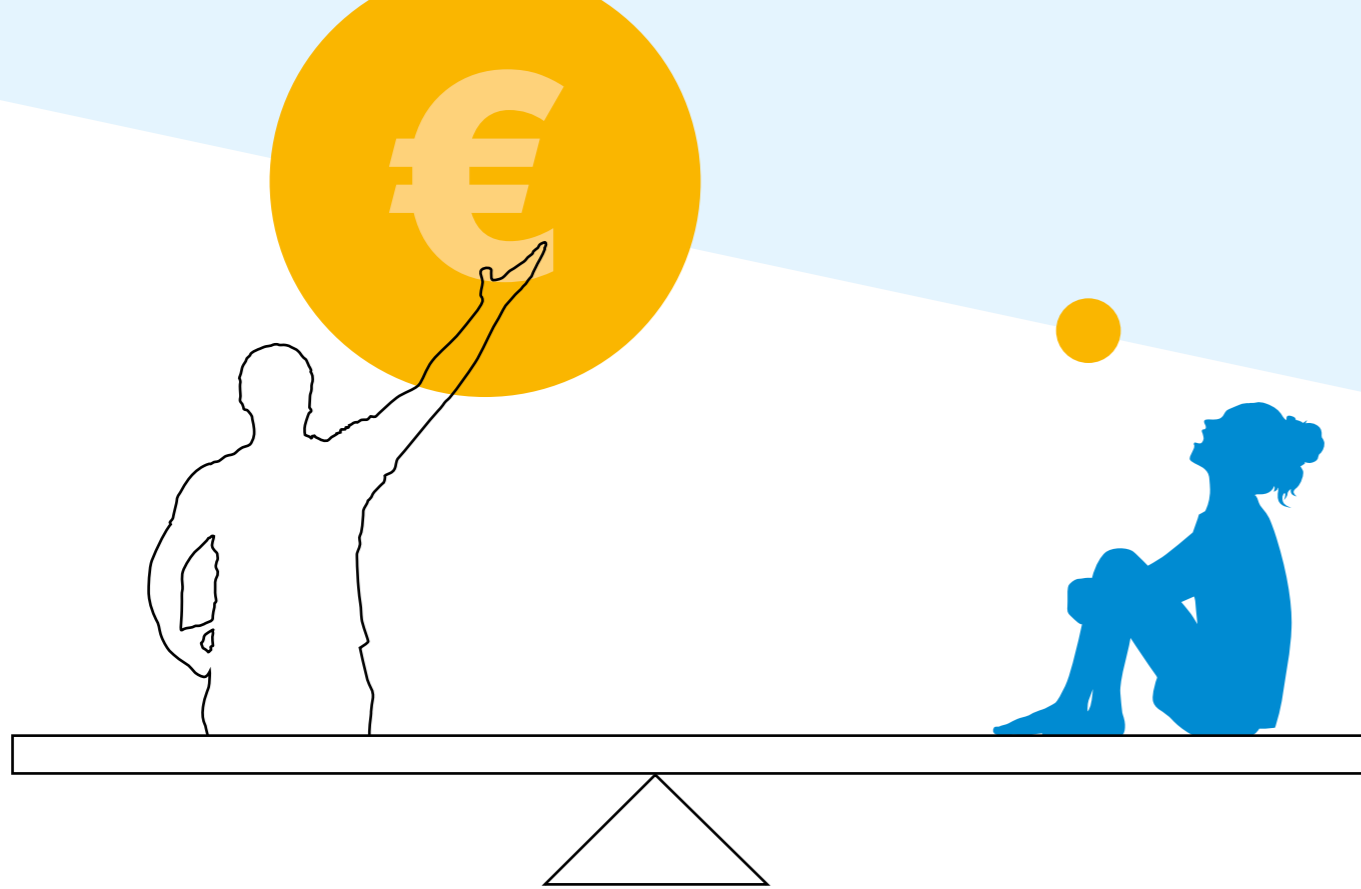
Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB MBO) is de landelijke jongerenorganisatie die de rechten en belangen van jongeren in het mbo behartigt. Deze organisatie geeft mbo'ers een stem en stimuleert jongerenparticipatie. JOB organiseert onder andere gastlessen en trainingen. Benieuwd wat ze nog meer doen? [Neem een kijkje op de website](#).

Wat gebeurt er met voortijdig schoolverlaters?

Jongeren die niet voldoende vaardig zijn in lezen, hebben een grotere kans om voortijdig het onderwijs te verlaten⁴¹. In het schooljaar 2022-2023 was het aantal voortijdig schoolverlaters bijna 30.000, waarvan ruim 24.000 in het mbo⁴².

Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren tussen de 12 en 23 jaar die van school gaan zonder startkwalificatie⁴³. Een startkwalificatie is een diploma havo, vwo, mbo-niveau 2 of hoger. Uitzondering hierop zijn jongeren die uit het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs komen, en jongeren die een Entree-opleiding hebben afgerond. Om voortijdig schooluitval tegen te gaan heeft Nederland de leerplicht en kwalificatieplicht. De leerplicht houdt onder andere in dat kinderen en jongeren tussen 5 en 16 jaar verplicht naar school moeten, tenzij daar een vrijstelling voor is gegeven. Wanneer daar niet aan wordt voldaan, zijn ouders van jeugdigen vanaf 12 jaar strafbaar. Daarnaast hebben jongeren kwalificatieplicht wanneer ze tussen de 16 en 18 jaar zijn en geen startkwalificatie hebben⁴⁴. Dit betekent dat ze volledig dagonderwijs dienen te volgen.

Wanneer jongeren niet over een startkwalificatie beschikken, hebben ze een verhoogd risico op werkloosheid en is de kans groter dat ze bij criminele activiteiten betrokken raken⁴⁵. Daarnaast lopen ze meer risico op problemen in hun psychische en sociaal-emotionele ontwikkeling.

De Rijksoverheid wil het aantal voortijdig schoolverlaters in 2026 terugbrengen naar 18.000⁴³. Omdat het in de praktijk moeilijk is om jongeren terug naar school te begeleiden, wordt een preventieve aanpak aangeraden⁴⁶. De Rijksoverheid richt zich met een actieplan onder andere op vroegtijdig signaleren, extra begeleiding voor jongeren met hoge kans op uitval en soepelere doorstroom⁴³. Scholen en gemeenten voeren deze aanpak uit, zowel in samenwerking als los van elkaar.

Benieuwd naar het aantal voortijdig schoolverlaters in jouw gemeente? [Bekijk het dataplatform Waarstaatjegemeente.](#)

Scholen zijn verplicht om een melding te maken via het Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) Digitaal verzuimloket wanneer een leerling tussen 18 en 23 jaar oud zonder startkwalificatie 28 dagen aaneengesloten de school niet bezoekt⁴⁵. Via DUO komt de melding vervolgens terecht bij de leerplichtambtenaar van de woongemeente van de leerling. Gemeenten hebben een wettelijke taak om voortijdig schoolverlaten tegen te gaan⁴⁶. Het Doorstroompunt (voorheen Regionaal Meld- en Coördinatiepunt) voert die taak uit, waarbij

doorstroomcoaches de jongeren begeleiden naar een passende opleiding of een combinatie van school en werk. Wanneer dit niet haalbaar is, begeleiden ze jongeren naar werk of een andere dagelijkse activiteit. Wil je meer weten over de juridische en praktische mogelijkheden bij voortijdig schoolverlaten? [Bekijk dan de analyse van Ingrado, de landelijke vereniging voor leerplicht en Doorstroompunt.](#)

'De gemeente betreft ons in een opdracht om 'drop-outs' terug te brengen naar school door middel van ons digitale vaardigheden aanbod. De jongeren worden door de gemeente aangemeld en gemonitord. Wij begeleiden hen tijdens de programmering vanuit de bibliotheek.'

Arjen Nijboer (programmamanager bij dbieb)

Wil je in contact komen met het Doorstroompunt van jouw gemeente? [Zoek dan in het overzicht de juiste contactgegevens op.](#)

Hoe zit het met kansengelijkheid in het onderwijs?

De prestaties in basisvaardigheden van Nederlandse jongeren dalen al een tijdje (hoofdstuk 2 gaat hier verder op in)^{47,48}. Dit geldt vooral voor vmbo-leerlingen en leerlingen waarvan de ouders lager opgeleid zijn. Kansengelijkheid is hardnekkig. Kenmerken bij de geboorte, zoals geslacht en etnische of sociaaleconomische achtergrond, zijn nog altijd van invloed op iemands kansen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Sterker nog, sinds de coronacrisis is de kansengelijkheid in het onderwijs alleen maar toegenomen. Zo hebben leerlingen met een gebrek aan financiële middelen voor extra onderwijs, een grotere kans om het primair onderwijs te verlaten met lage basisvaardigheden⁴⁹.

Ook in het hoger onderwijs zijn de verschillen aanwezig⁴⁹. Een aantal groepen studenten zijn minder aanwezig in opleidingen met een selectie. Hieronder vallen mannen, studenten met een niet-westerse achtergrond, eerstegenariestudenten, studenten met een gemiddeld laag eindexamencijfer en studenten uit lagere inkomensgroepen. Voor studenten met een niet-Nederlandse achtergrond geldt daarbij dat ze een kleinere kans op toelating hebben bij opleidingen met selectie. Daarnaast staat de positie van jongeren onder druk⁵⁰. De ongelijkheid in baankansen tussen opleidingsniveaus is groter geworden, terwijl de kans op een betaalbare woning steeds kleiner wordt. Een deel van de jongeren stopt zelfs uit noodzaak met hun opleiding om meer te kunnen gaan werken⁶.

Voorbeeld: de Bibliotheek op school

De Bibliotheek op school (dBos) is een aanpak voor leesbevordering en digitale geletterdheid, waarbij bibliotheken nauw samenwerken met scholen in alle onderwijsniveaus⁵¹. De bibliotheek biedt de school onder andere kennis over leesbevordering en een actuele en gevarieerde collectie die goed aansluit bij de leerlingen van de desbetreffende school. Dit doet de bibliotheek door middel van leescoördinatoren en

leesmediaconsulenten. Zij zorgen ervoor dat de school een plan heeft voor het bevorderen van leesvaardigheden en het creëren van een goede leescultuur in de school.

De Bibliotheek op school focust zich niet alleen op het primair onderwijs, maar ook op het voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar- en hoger beroepsonderwijs (mbo en hbo). Er gaat extra aandacht uit naar het vmbo, praktijkonderwijs, speciaal onderwijs en internationale schakelklassen (isk). Jongeren die zelf teksten, media en boeken kunnen uitkiezen die ze interessant vinden, gaan meer en beter lezen⁵². Hierbij kunnen ze soms wat hulp gebruiken. Een kernelement van de aanpak is daarom de ondersteuning bij het uitzoeken van passend materiaal, door bijvoorbeeld te praten over interesses met een docent, mediathecaris of leesmediaconsulent. Daarnaast ondersteunt de Bibliotheek op school studenten van de opleidingen pedagogisch medewerker, onderwijsassistent, de pabo en lerarenopleiding in het begeleiden van kinderen bij het leren lezen.

De samenwerking tussen dBos en het speciaal onderwijs kent een aantal aandachtspunten. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat er maatwerk wordt geleverd, en dat de leesconsulent expertise heeft op het gebied van speciaal onderwijs en affiniteit heeft met de leerlingen. [Meer informatie over deze samenwerking is te vinden in de handreiking voor de Bibliotheek op school - speciaal onderwijs.](#)

In het schooljaar 2023-2024 werkte 99% van de lokale bibliotheken met de Bibliotheek op school in het primair onderwijs⁵³. Uit onderzoek blijkt dat de Bibliotheek op school de leesvaardigheid en het leesgedrag vergroot, en bij meisjes ook het leesplezier. Daarnaast organiseren vmbo-scholen die meedoen aan de Bibliotheek op school vaker vrij lezen dan scholen die niet deelnemen aan het programma⁵⁴. Daarbij stimuleert de aanpak de leesmotivatie van onder andere meisjes, jongere leerlingen en de meer vaardige leerlingen uit de

gemengde en theoretische leerweg. De leerlingen die minder welwillend staan tegenover lezen, kunnen volgens dit onderzoek nog meer worden gestimuleerd.

Benieuwd hoe de Bibliotheek op school eruit ziet in de praktijk van jouw werkgebied? Ga eens in gesprek met een collega die het programma bij jullie uitvoert.

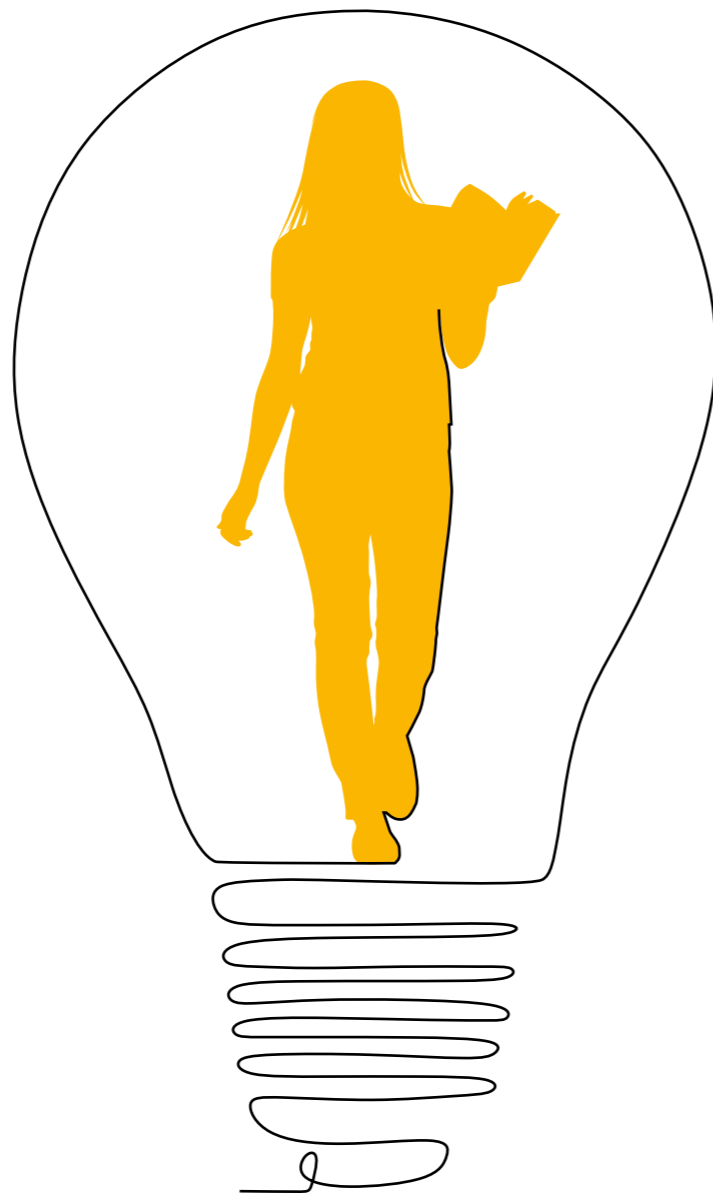
In 2025 wordt een nieuwe aanpak geïmplementeerd in het huidige programma: de Bibliotheek op school Plus⁵⁵. Deze aanpak richt zich op het realiseren van effectief leesonderwijs op basisscholen en wordt in het schooljaar 2025-2026 op 47 basisscholen geïmplementeerd. Het project bestaat uit een implementatietraject en flankerend onderzoek, onder begeleiding van een onderwijsadviseur en leesmediaconsulent. De aanpak richt zich op 2 verschillende methodieken. [Lees hier meer over de methodiek Focus op Begrip](#), of [lees hier meer over de methodiek Blink Lezen](#).

Stichting Lezen ontwikkelde De Bibliotheek op school in samenwerking met KB, de nationale bibliotheek. De bibliotheeksector voert het programma uit en het ministerie van OCW financiert het.

Kortom, het aanleren van basisvaardigheden is verweven in diverse onderdelen van het funderend onderwijs. Toch zijn er veel leerlingen die het onderwijs (voortijdig) verlaten zonder een goede basis aan vaardigheden in taal, rekenen-wiskunde, digitale geletterdheid en burgerschap. Deze jongeren bevinden zich met name in het vmbo, praktijkonderwijs, speciaal onderwijs, internationale schakelklassen en het mbo. Op deze plekken wordt daarom extra aandacht besteed aan de basisvaardigheden, zodat deze jongeren evenveel kans hebben om

mee te kunnen doen in de maatschappij als hun leeftijdsgenoten. Zoals we bij de Bibliotheek op school zien, kan een goede samenwerking tussen de bibliotheeksector en het onderwijs hierin van cruciaal belang zijn.

Welke ideeën heb jij om de samenwerking met het onderwijs uit te breiden? En welke kansen zie je vanuit het domein basisvaardigheden om deze samenwerking nóg sterker te maken?

2. Over welke jongeren gaat het?

Nu het onderwijssysteem in kaart is gebracht, duiken we dieper in de doelgroep waar het om gaat. Hoeveel jongeren hebben moeite met basisvaardigheden? En hoe doen Nederlandse jongeren het ten opzichte van hun leeftijdsgenoten in andere landen? In dit hoofdstuk nemen we de doelgroep onder de loep en lees je waar jongeren met beperkte basisvaardigheden allemaal tegenaan lopen.

De 3 basisvaardigheden in het volwassenenonderwijs

Hoeveel jongeren hebben moeite met basisvaardigheden?

Uit recent onderzoek van PIAAC blijkt dat Nederlandse jongeren (16-24 jaar) relatief hoog scoren op basisvaardigheden in vergelijking met andere landen⁵⁶. Jongeren in Nederland staan op een gedeelte derde plek voor taalvaardigheid en probleemoplossend vermogen en een gedeelte eerste plek voor rekenvaardigheid. Toch heeft een aanzienlijk deel van de Nederlandse jongeren

moeite met basisvaardigheden. Onderzoek van PISA toont aan dat 33% van de Nederlandse 15-jarigen moeite heeft met geletterdheid en 27% met gecijferd¹. Daarbij zijn Nederlandse jongeren gemiddeld minder goed in het wiskundige domein redeneren, wat PISA definieert als de kern van gecijferdheid. Volgens het onderzoek van PIAAC heeft 12,5% van de Nederlandse jongeren moeite met geletterdheid⁵⁶. In dit onderzoeksrapport worden geen resultaten genoemd voor de gecijferdheidsvaardigheden van Nederlandse jongeren. Het verschil in de resultaten van geletterdheid tussen het PISA-onderzoek en PIAAC-onderzoek kan verklaard worden door de aard van de 2 onderzoeken. [Bekijk het artikel van de VO-raad voor meer informatie](#).

Ook blijkt uit internationaal onderzoek naar digitale geletterdheid dat Nederlandse jongeren uit het tweede leerjaar van het voortgezet onderwijs gemiddeld onder het basisniveau scoren². Het basisniveau van digitale geletterdheid is nodig om te kunnen deelnemen aan de digitale samenleving. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen computer- en informatiegeletterdheid en computationeel denken, waarbij respectievelijk 57% en 49% van de Nederlandse leerlingen onder het basisniveau scoort.

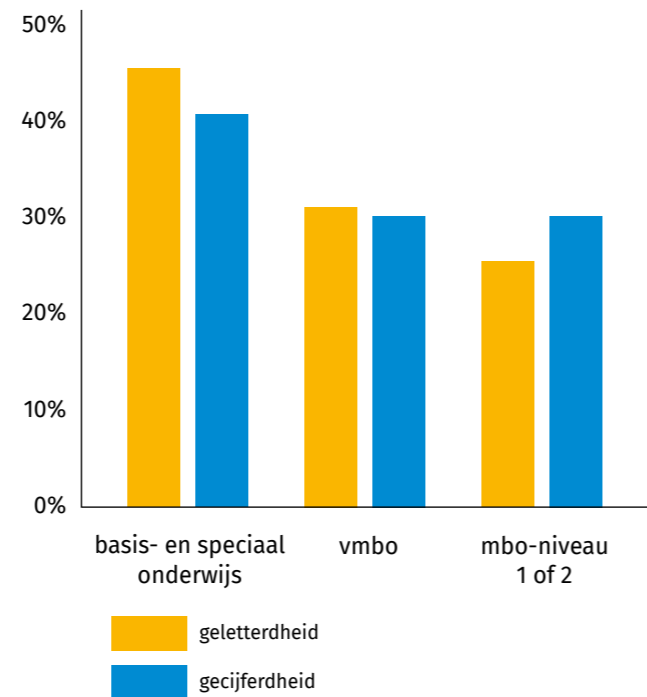
Wanneer jongeren nog op school zitten spreken we niet van beperkte geletterdheid en gecijferdheid, maar van een leerachterstand. Op het moment dat ze het onderwijs verlaten, spreken we van 'moeite met gecijferdheid en geletterdheid' of 'beperkte basisvaardigheden'.

Wat zijn de risicofactoren voor het ontwikkelen van beperkte basisvaardigheden?

Van de volwassenen die maximaal basis- of speciaal onderwijs hebben afgerond, heeft 45% moeite met geletterdheid en 41% met gecijferdheid⁵⁶. Voor de groep met een vmbo-diploma is dat respectievelijk 30% en 29% en voor de groep met een mbo-niveau 1 of 2-diploma 25% en 29%. Binnen het mbo worden ook verschillen gezien in geletterdheid en gecijferdheid tussen verschillende studierichtingen. Volwassenen met een afgeronde mbo-opleiding in gezondheid of economie en recht scoren gemiddeld lager op gecijferdheid dan volwassenen met een afgeronde mbo-opleiding in onderwijs, taal en cultuur. Voor geletterdheid geldt dat volwassenen met een afgeronde mbo-opleiding in onderwijs, taal en cultuur gemiddeld hoger scoren dan volwassenen met een afgeronde mbo-opleiding in elk van de andere studierichtingen. Daarnaast scoren volwassenen met een afgeronde beroepsbegeleidende leerweg (BBL) opleiding gemiddeld lager op geletterdheid en gecijferdheid dan volwassenen met een afgeronde beroeps opleidende leerweg (BOL) opleiding. Het onderwijsniveau is ook een belangrijke voorspeller voor het niveau van digitale geletterdheid. Voornamelijk leerlingen in het praktijkonderwijs en vmbo b/k scoren onder het basisniveau².

Naast de bijdrage van het onderwijs aan de ontwikkeling van basisvaardigheden, spelen ouders ook een cruciale rol⁵⁶. Zo is het aantal boeken in huis op 14-jarige leeftijd positief verbonden met de ontwikkeling

Percentages volwassenen die moeite hebben met geletterdheid of gecijferdheid

van basisvaardigheden. Ook de opleiding van ouders en het beroepsniveau van de vader hangt hiermee samen, evenals de huishoudsamenstelling en urbanisatiegraad. Mensen die in eenoudergezinnen opgroeien ontwikkelen gemiddeld lagere basisvaardigheden dan mensen die opgroeien in huishoudens met 2 ouders.

Om de cyclus van beperkte geletterdheid te doorbreken, [werken bibliotheken met de gezinsaanpak](#). Ga eens met collega's in gesprek over wat jouw bibliotheek al doet met deze aanpak. Hoe kunnen jullie de samenwerking rondom dit thema het beste benutten?

Daarnaast speelt de taalachtergrond een grote rol. Mensen waarvan de eerst geleerde taal of de meest gesproken taal Nederlands is, hebben gemiddeld genomen hogere basisvaardigheden^{2,56}. Daarnaast scoren leerlingen die thuis een Europese taal anders dan het Nederlands spreken (bijv. Engels of Pools) hoger op de basisvaardigheden dan leerlingen die thuis een

niet-Europese taal spreken (bijv. Chinees of Turks)¹.

Eén van de belangrijkste voorspellende factoren voor de ontwikkeling van beperkte basisvaardigheden is het wel of niet hebben van een migratieachtergrond⁵⁶. Voornamelijk mensen met een eerste generatie migratieachtergrond hebben gemiddeld genomen meer moeite met de basisvaardigheden dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten.

Tot slot is de rekenvaardigheid van Nederlandse mannen al een lange tijd beter dan de rekenvaardigheid van Nederlandse vrouwen, zo blijkt ook uit de meest recente resultaten van PIAAC⁵⁶. Een nieuwe ontwikkeling die in dit onderzoek naar voren kwam, is dat gender ook taalvaardigheid voorspelt. Vrouwen in Nederland presteren significant beter dan mannen op taalvaardigheid.

Wat zijn de gevolgen voor jongeren met beperkte basisvaardigheden?

Jongeren die de basisvaardigheden niet goed beheersen, hebben een grotere kans om op latere leeftijd nadelen te ervaren in diverse aspecten van hun leven⁵⁶. Hoewel 57% van de volwassenen met beperkte geletterdheidsvaardigheden en 61% van de volwassenen met beperkte gecijferdheidsvaardigheden betaald werk heeft,

ondervinden zij gemiddeld meer nadelen op werkgebied dan volwassenen die deze basisvaardigheden wel goed onder de knie hebben. Mensen in loondienst die moeite hebben met geletterdheid of gecijferdheid, hebben bijvoorbeeld minder vaak een vast contract dan mensen die geen moeite hebben met deze basisvaardigheden. Daarnaast ontvangen werknemers met beperkte basisvaardigheden gemiddeld een lager uurloon en hebben zij vaker een langdurige werkloze periode ervaren. Ruim een kwart van de volwassenen die moeite hebben met geletterdheid of gecijferdheid, gaf aan in de afgelopen 12 maanden een uitkering te hebben ontvangen.

Bibliotheken werken aan de basisvaardigheden van werkende mensen en werkzoekenden. Wij spraken de Bibliotheek Waterland over het aanbieden van werkervarings- en stageplekken in de bibliotheek. [Lees hoe Amani Rashdan is doorgestroomd van deelnemer aan een taalmaatjesprogramma naar een vaste functie in de bibliotheek](#). Benieuwd hoe andere bibliotheken dit thema integreren in hun aanbod? [Bekijk dan de pagina over werk en inkomen op de website van Bnetwerk](#).

Naast de gevolgen op werkgebied, ervaren mensen met beperkte basisvaardigheden nadelen op sociaal- en gezondheidsgebied⁵⁶.

1 op de 5 mensen met beperkte basisvaardigheden geeft aan weinig sociaal vertrouwen te hebben, wat een belangrijk uitgangspunt is voor sociale interacties en sociaal kapitaal. Daarnaast hangen taalvaardigheid en opleidingsniveau positief samen met de (ervaren) gezondheid. Mensen die een hbo- of universitaire opleiding hebben gevolgd, leven gemiddeld 6 jaar langer dan mensen die alleen basisonderwijs of vmbo hebben gevolgd⁵⁷.

Bibliotheken werken aan gezondheidsvaardigheden, bijvoorbeeld door het organiseren van workshops of door samen te werken met een huisartsenpraktijk. [Lees hoe Bibliotheek de Plataan het thema gezondheid combineert met gecijferdheid. Benieuwd hoe andere bibliotheken dit thema aanpakken? Bekijk dan de pagina over gezondheid op Bnetwerk.](#)

Samenvattend zijn er dus jongeren in Nederland die moeite hebben met geletterdheid, gecijferdheid en digitale vaardigheden. De risicofactoren voor deze jongeren zijn niet voor elke basisvaardigheid hetzelfde. Wat wel gezegd kan worden is dat jongeren met een lager opleidingsniveau of lagere sociaaleconomische status, jongeren met een migratieachtergrond en jongeren waarvan de meest gesproken taal niet Nederlands is, een groter risico lopen op moeite met alle drie de basisvaardigheden. Hierdoor ervaren zij nadelen op allerlei aspecten in hun leven, zoals in werk en gezondheid, waardoor ze geen eerlijke kans krijgen om te participeren in de samenleving.

Ga eens na: hoe speelt jouw bibliotheek al in op deze risicofactoren?

3. Welke stakeholders zijn betrokken bij jongeren met beperkte basisvaardigheden?

Nu we de doelgroep en context in beeld hebben, gaan we in op de vraag: waar vinden we deze groep jongeren? In dit hoofdstuk belichten we verschillende stakeholders die met de doelgroep in aanraking komen, zoals de gemeente en jongerenwerk. Wat is hun rol? En hoe kunnen we de samenwerking met elkaar opzoeken?

Wat is de verantwoordelijkheid van de gemeente?

Sinds 1995 maakt het Rijk geld beschikbaar voor volwasseneneducatie via de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB)⁵⁸. De verantwoordelijkheid om deze wet uit te voeren ligt bij de gemeenten. Het geld uit de WEB is bedoeld voor de financiering van 3 soorten onderwijs: educatie, vavo en beroepsonderwijs. Het educatiebudget wordt besteed aan opleidingen gericht op het verbeteren van basisvaardigheden, zoals de Nederlandse taal of digitale vaardigheden.

Sinds 2015 kunnen gemeentes zelf de aanbieders van volwassenenonderwijs kiezen, om zo beter aan te sluiten bij de diverse doelgroepen. Hierbij maken ze keuzes in type begeleiding en aanbod, bijvoorbeeld begeleiding door vrijwilligers of professionals. Daarnaast hebben ze vrijheid in de manier van financieren. Sommige gemeenten kiezen voor één aanbieder die al het WEB-geld ontvangt en daarmee het formele en non-formele aanbod organiseert. Andere gemeenten verdelen het budget en verstrekken subsidies voor non-formeel aanbod of innovatieve trajecten.

Ondanks de grotere keuzevrijheid ervaren gemeenten beperkingen in de besteding van het WEB-geld. Daarom ontvingen ze tussen 2020 en 2024 een aanvulling op het WEB-budget vanuit de Vervolgaanpak laaggeletterdheid. Dit budget kon, in tegenstelling tot de reguliere budgetten, besteed worden aan zaken als werving en doorverwijzing van deelnemers en coördinatie van educatie. Daarnaast heeft het Rijk onlangs een handreiking opgesteld om gemeentes te helpen bepalen waaraan ze het WEB-budget besteden. [De handreiking vind je hier.](#)

In 2020 voerde Stichting ABC het project 'Versterken lokale ervaringsdeskundigen laaggeletterdheid' uit^{59,60}. Het project vond plaats in 'innovatiekamers' op 14 plekken in Nederland. Het doel van dit project was het uitbreiden van het aantal taalambassadeurs en het meer divers maken van de groep. Bij elke innovatiekamer was ook de lokale gemeente betrokken. Uit onderzoek van Movisie naar dit project bleek dat meerdere gemeenten opzoek zijn naar jongeren die taalambassadeur willen worden.

Daarnaast zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp. De gemeentelijke taken zijn vastgelegd in de Jeugdwet⁶¹. Deze wet bepaalt dat gemeenten bestuurlijk en financieel verantwoordelijk zijn voor jeugdzorg en jeugdhulp. Denk daarbij aan preventie, toegang geven tot jeugdhulp, het nemen van maatregelen om kindermishandeling aan te pakken en jeugdreclassering. Gemeenten kopen deze ondersteuning in, bijvoorbeeld bij zorgaanbieders⁶². Deze partijen voeren het gemeentelijke beleid uit. Daarnaast zijn gemeenten opdrachtgever voor gecertificeerde instellingen, die jeugdbescherming en jeugdreclassering bieden.

Ook zijn gemeenten samen met scholen verantwoordelijk voor de uitvoering van het regionaal programma voortijdig schoolverlaten. Dit programma heeft als doel het aantal voortijdig schoolverlaters te verlagen en uitgevallen jongeren te laten terugkeren naar het onderwijs of naar werk. [Meer over dit programma lees je hier.](#)

In Kampen sloegen de gemeente, scholen en de bibliotheek de handen ineen om de basisvaardigheden van jongeren te versterken. In de zogeheten datateams onderzochten intern begeleiders, schooldirecteuren, leraren en medewerkers van de bibliotheek van Kampen naar effectieve interventies voor het bevorderen van de basisvaardigheden. [Meer over deze aanpak en de bevindingen van het onderzoek vind je op de website.](#)

Daarnaast groeit bij gemeenten de expertise op het gebied van financiële gecijferdheid, waardoor inwoners beter geholpen kunnen worden met lichte financiële problematiek⁶³. De verschillen in kennis over dit thema zijn echter groot tussen de professionals die in de wijkteams van gemeenten werken. Ook het Rijk zet steeds meer in op financiële gecijferdheid, bijvoorbeeld met het initiatief Wijzer in geldzaken. [Ontdek hier wat Wijzer in geldzaken voor jongeren doet.](#)

De eerdergenoemde gezinsaanpak geletterdheid is onderdeel van lokale samenwerkingen met meerdere organisaties⁶⁴. Het is belangrijk dat de bestaande informatie van lokale partijen met elkaar wordt verbonden. Omdat dit vraagt om een goede aansturing door gemeenten, is het van belang dat zij hun rol pakken. De werkgroep gezinsaanpak (SPN) heeft 6 redenen op papier gezet om gemeenten naar deze rol te bewegen. [Meer hierover lees je in de publicatie Samenwerken met partners binnen de gezinsaanpak.](#)

Hoe draagt de zorg bij aan de ontwikkeling van jongeren?

Wanneer jongeren ondersteuning nodig hebben wegens psychosociale problematiek, kunnen ze hulp ontvangen via de Jeugdwet (tot 18 jaar) of de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, vanaf 18 jaar)^{65,66}. In de Jeugdwet zijn verschillende soorten hulp en behandeling vastgelegd. Deze wet regelt bijvoorbeeld ondersteuning bij opvoeding, jeugd-ggz en persoonlijke verzorging⁶⁵. Ondersteuning vanuit de Wmo bestaat onder andere uit dagbesteding en opvang bij huiselijk geweld⁶⁶. Onder beide wetten valt daarnaast de ambulante zorg, waarbij de jongere thuis of op school ondersteuning krijgt van een hulpverlener.

Jongeren kunnen om diverse redenen in aanmerking komen voor ambulante zorg⁶⁷. Het doel van ambulante begeleiding is het verbeteren van zelfredzaamheid, levenskwaliteit en maatschappelijke betrokkenheid van jongeren. Vaak hebben jongeren in de ambulante zorg last van een ontwikkelingsstoornis (zoals ADHD of ASS), hechtingsproblemen of een licht verstandelijke beperking. Maar ook jongeren met gedrags- en leerproblemen worden ondersteund door een ambulante begeleider. In dat geval richt de begeleiding zich op ondersteuning bij schoolwerk, studievoordigheden en het ontwikkelen van zelfvertrouwen⁶⁸. Jongeren met meer zelfvertrouwen scoren hoger op de basisvaardigheden, waardoor de zorg bijdraagt aan het terugdringen van beperkte basisvaardigheden^{2,69}.

De Bibliotheek Kennemerwaard werkte samen met Welzijn Castricum en Horizon Jeugdzorg. Met een groep jongeren hebben ze een coronarap gemaakt. Hierdoor leerde de bibliotheek veel over hun wereld en motivaties. Doordat dit erg goed aansloeg, is de bibliotheek in contact gekomen met verschillende groepen jongeren en zijn er diverse vervolgvactiteiten georganiseerd.

'Wij sluiten onze projecten altijd goed aan op de leefwereld van jongeren. In dit geval was dat muziek. Ze luisteren veel rapmuziek, met name drillrap is populair. Rap is taal. We bedachten: als we daar contact met ze kunnen leggen, kunnen we via een omweg aan hun taalvaardigheid werken.'

Dylan Blok (programmaregisseur bij Bibliotheek Kennemerwaard)

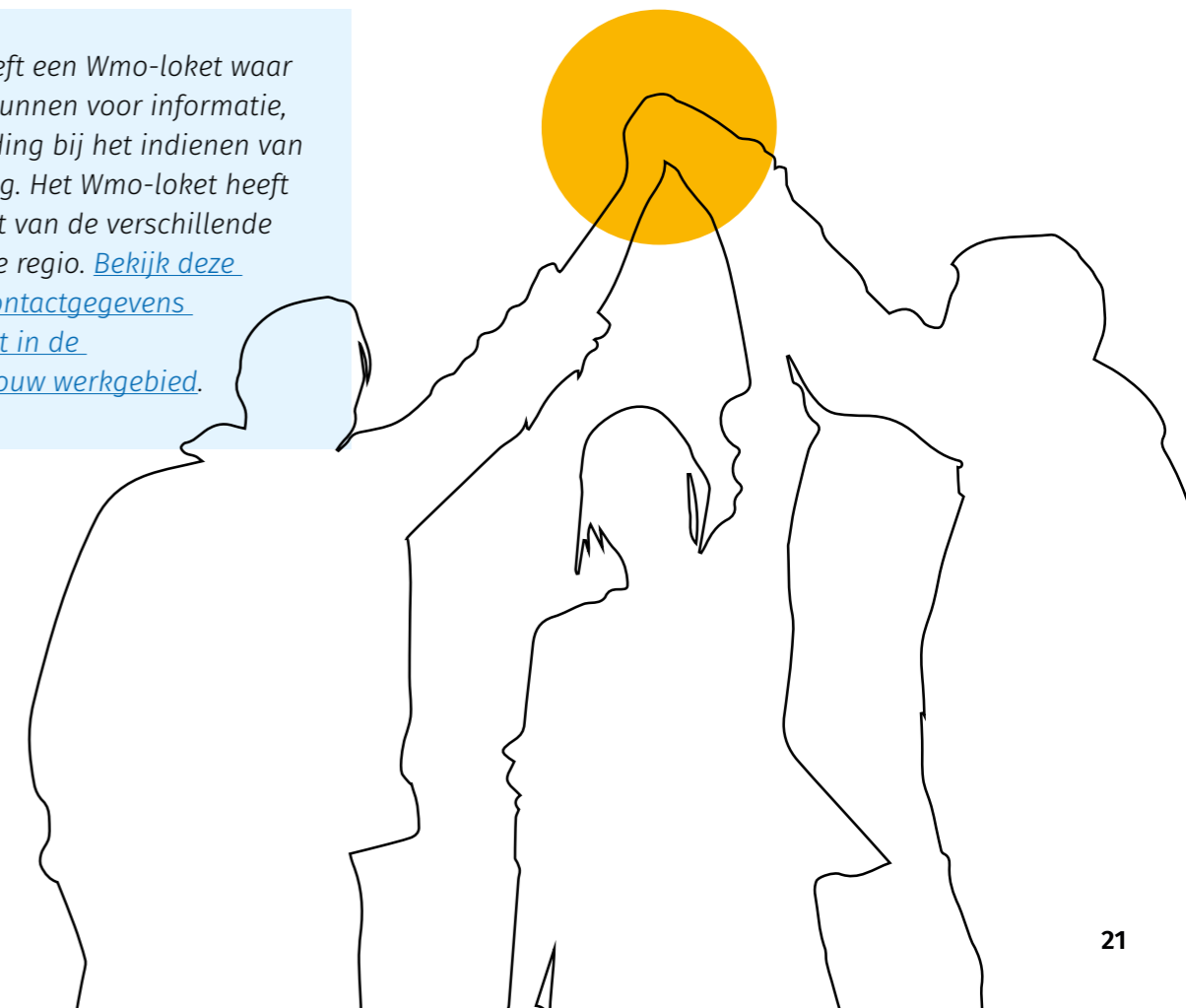
[Lees het hele interview op de website van telmeemetaal.](#)

Elke gemeente heeft een Wmo-loket waar jongeren terecht kunnen voor informatie, advies en begeleiding bij het indienen van een Wmo-aanvraag. Het Wmo-loket heeft een goed overzicht van de verschillende zorgverleners in de regio. [Bekijk deze website voor de contactgegevens van het Wmo-loket in de gemeente\(s\) van jouw werkgebied.](#)

Wat is de rol van jongerenwerk?

Er zijn veel verschillende benamingen voor de term jongerenwerker⁷⁰. Dit varieert van sociaal werker en sociaal makelaar tot wijkwerker.

De ontwikkeling naar zelfstandigheid is voor kwetsbare jongeren een cruciale periode⁶. Vaak hebben deze jongeren geen netwerk dat hen kan ondersteunen, wat juist zo hard nodig is in deze fase. Jongerenwerkers zijn verantwoordelijk voor de begeleiding van jongeren van 10 tot 23 jaar die hulp nodig hebben bij de ontwikkeling naar volwassenheid^{70,71}. Ze spelen een belangrijke rol in de pedagogische infrastructuur van wijken door het bieden van laagdrempelige ondersteuning. Dit doen ze onder andere door te signaleren en activeren. Hierbij werken ze samen met ouders, scholen, wijkteams, politie en jeugdhulp. Zo organiseren jongerenwerkers diverse activiteiten, waaronder voorlichtingen over alcohol en drugs en straatvoetbaltoernooien.

'In ons programma Talent Valley werken we nauw samen met R-Newt, jongerenwerk in o.a. Dordrecht. We geloven beiden in gelijke kansen, maar zien dat die niet zo vanzelfsprekend zijn voor iedere jongere. Het talent dat iedere jongere in zich heeft vormt de basis voor het project. In samenwerking met R-Newt helpen we jongeren dit talent te ontdekken en te ontwikkelen.'

Melissa Prins (Projectleider bij de Bibliotheek AanZet)

Jongerenwerk draagt bij aan het voorkomen van problemen, zoals schooluitval en werkloosheid, wat indirect bijdraagt aan het terugdringen van beperkte basisvaardigheden bij jongeren⁷⁰. Daarnaast heeft jongerenwerk een positieve invloed op jongerenparticipatie⁷². Onderzoek van de Hogeschool van Amsterdam wijst uit dat jongeren die langdurig en vaak contact hebben met jongerenwerk, vaker activiteiten organiseren in hun buurt of vrijwilligerswerk verrichten.

'Ook wij werken in Tilburg samen met R-Newt Jongerenwerk, bij programmering met een sociaal maatschappelijk effect. Vaak is Sterk Huis en het voortgezet onderwijs hier ook bij betrokken. We gamen bijvoorbeeld wel eens met de lokale politie, zij hebben een digitale wijkagent aangesteld.'

Joep van der Weide (Programmamaker bij de Bibliotheek Midden-Brabant)

De meeste regio's bieden een website aan met een lokaal overzicht aan locaties waar jongerenwerkers actief zijn. Welke locatie in jouw werkgebied zou een goede partner zijn om samen aan basisvaardigheden bij jongeren te werken?

Uiteraard zijn er nog veel meer partners waarmee de bibliotheek kan optrekken rondom dit thema. Een goed voorbeeld komt uit Limburg. De Bibliotheek Venlo heeft in 2024 een DUO servicepunt opgericht⁷³. Het servicepunt is één dag per week geopend voor vragen van (oud) studenten en ouders. Het verzoek voor een dergelijke samenwerking kwam vanuit DUO zelf, omdat er in de omgeving geen fysieke punten zijn waar jongeren met hun vragen terecht kunnen. De bibliotheek is op het verzoek ingegaan vanuit de overtuiging dat het een mooie aanvulling is op de bestaande dienstverlening binnen Digitale Inclusie.

'Sinds juli is het spreekuur elke donderdag geopend. Het liep eigenlijk direct goed, hoewel we nu langzaam een lichte daling zien. DUO geeft zelf aan dat hun voornaamste doelgroep Mbo-studenten en Statushouders zijn, dus daar zijn we nu zelf vanuit onze netwerken ook actiever op aan het inzetten met promotie.'

Iris van den Akker (teamleider Digitalisering bij de Bibliotheek Venlo)

Kortom, diverse instanties dragen een verantwoordelijkheid voor jongeren met beperkte basisvaardigheden. Waar gemeenten onder andere de taak hebben om de best passende aanbieders van volwassenenonderwijs te selecteren, draagt de zorg eraan bij dat kwetsbare jongeren over de juiste tools beschikken om deel te nemen aan het onderwijs. Verschillende bibliotheken werken al samen met jongerenwerk om interessante programma's te organiseren. Op deze manier worden krachten gebundeld en weten steeds meer jongeren de bibliotheek te vinden.

Maak een stakeholderanalyse van interessante partijen in jullie werkgebied. Waar liggen kansen voor jullie samenwerking?

4. Wat kan de bibliotheek doen voor jongeren met beperkte basisvaardigheden?

In de eerdere hoofdstukken zijn al diverse plekken aan bod gekomen waar jongeren met beperkte basisvaardigheden te vinden zijn. Denk aan het onderwijs, de zorg en jongerenwerk. Maar hoe kan je het beste aansluiten bij deze doelgroep? In dit hoofdstuk lees je hoe de bibliotheek (samen met jongeren) passend aanbod kan vormgeven.

Hoe kunnen jongeren met beperkte basisvaardigheden en de bibliotheek elkaar vinden?

Een aanzienlijk deel van de jongeren met beperkte basisvaardigheden zit nog op school, bijvoorbeeld in het praktijkonderwijs of vmbo. Maar er zijn ook veel jongeren die school voortijdig verlaten, waardoor ze wellicht lastiger te bereiken zijn. [Voor deze groep kun je het beste terecht bij het Doorstroompunt van de gemeente](#). Daarnaast zijn jongeren te vinden bij zorgorganisaties en jongerenwerk. Hoewel de zorg en jongerenwerk niet altijd direct inzetten op het versterken van basisvaardigheden, dragen ze daar indirect wel aan bij met hun programma's.

'Voor het bereiken van jongeren hebben wij contact met de scholen in ons werkgebied, tot en met mbo-niveau 2. Met de praktijkschool hebben we nog geen contact, maar dat zijn we wel van plan.'

Arjen Nijboer (programmamanager bij dbieb)

Jongeren in de leeftijdsfase van 16 tot 27 jaar hebben behoefte aan een omgeving waarin ze

zichzelf kunnen ontplooiën en hun talenten kunnen ontwikkelen⁶. Ze zijn meer gefocust op leeftijdsgenoten dan op hun ouders, en brengen veel tijd door bij jeugd- en sportverenigingen. Om zich optimaal te ontwikkelen, hebben jongeren support nodig van hun netwerk. Hieronder vallen niet alleen ouders en docenten, maar ook jongerenwerkers en professionals.

Werk

- roc's
- leerwerkloketten
- UWV
- werkgevers (SW-bedrijf, bedrijven met bijbaantjes)
- ondernemersverenigingen

Familie

- buurthuizen
- praktijkondersteuners
- ouder(s)/verzorger(s)
- zorgverleners (jeugdzorg, huisartsen, ziekenhuis)

Vrije tijd

- vrijetijdsverenigingen en hobbyclubs (sportscholen, nagelstudio's, schoonheidssalons, voetbalkantine, skatebaan)
- moskee, buurthuis/jongerencentra
- social-media-influencers
- winkels (mediamarkt, bouwmarkt, tattoo-shop, kappers, snackbar of shoarmatent), cafés, uitgaansgelegenheden, festivals
- openbaar vervoer, camping, autogarage

Geletterdheid In Zicht beschrijft verschillende plekken in 3 domeinen waar jongeren te vinden zijn: werk, familie en vrije tijd. [Bekijk het dashboard voor meer informatie.](#)

Voor het bereiken en betrekken van jongeren is het belangrijk om doelgroep-specifiek te zijn⁷⁴. Dit gaat niet alleen over de leeftijdsfase, maar bijvoorbeeld ook over behoeftes en interesses, en over de fase in hun sociale ontwikkeling. Jongeren verzamelen zich bijvoorbeeld bij sport- of hobbyclubs, en je kunt ze het beste benaderen daar waar ze zijn. Wanneer het lastig is om met ze in contact te komen, kun je samenwerken met mensen of organisaties die een sleutelrol spelen in het dagelijks leven van de jongeren die je zoekt. Denk aan sleutelfiguren en rolmodellen. Zij kunnen vaak verschillende groepen jongeren bereiken.

'Ik zie veel meerwaarde in de inzet van sleutelfiguren en rolmodellen. Via hun eigen netwerk, de voetbalclub, bereik je hen. Stel jongeren aan die 'streetwise' zijn, zogenaamde 'floorwalkers' die daadwerkelijk met jongeren in gesprek gaan. Zie de jongeren staan. En geef ze ten slotte de sleutel van de achterdeur. Een eigen, veilige ruimte waar ze hun eigen gang kunnen gaan. Hiermee zorg je ervoor dat jongeren over de bieb gaan praten. Hun bieb.'

Karen Bertrams (Adviseur Programmering bij Probiblio)

Tip: Sommige gemeenten geven flitssubsidies voor jongerenprojecten. Maar kijk ook verder dan subsidiegelden: wat ga je daarna met de jongeren doen?

Hoe zorg je dat het aanbod aansluit bij jongeren?

Om goed aan te kunnen sluiten bij de doelgroep is het van belang dat je de interesses en behoeften van de doelgroep kent. De doelgroep jongeren met beperkte basisvaardigheden wordt steeds meer onder de loep genomen, maar over hun interesses en behoeftes is nog niet veel kennis. Daarnaast zijn zij in de eerste plaats gewoon jongeren. De volgende alinea zal daarom een beeld schetsen van de interesses en behoeftes van jongeren en hoe je hier het beste op aansluit.

Van 2021 tot 2022 voerden SPN, KB en Stichting Digisterker een pilot uit om het bereik van jongeren vanuit het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) te onderzoeken⁷⁵. 5 bibliotheken deden mee aan de pilot en zette de belangrijkste geleerde lessen op een rijtje. Eén van deze lessen luidt dat de lesmethodes Doe je digiding! en Digidingen-desk van Stichting Digisterker goede tools bieden om met jongeren en de digitale overheid aan de slag te gaan.

Ook op het gebied van taalontwikkeling ontstaan interessante initiatieven aan de hand van de

'Ons lesprogramma Doe je digiding! richt zich op jongeren van 14-21 jaar. In deze levensfase krijg je voor het eerst te maken met overheids-uitvoeringsorganisaties.'

Angelië van der Zanden (Programmaleider Jongereneducatie bij Stichting Digisterker)

interesses van jongeren. Een goed voorbeeld hiervan is HipHop in je bieb⁷⁶. Binnen dit programma werken bibliotheken samen met Quardin, een platform voor talentontwikkeling. Jongeren worden bereikt via hiphop / urban culture en spelen aan de hand van informele educatie actief met taal.

Een andere interesse van jongeren die steeds vaker terug te zien is in de bibliotheek is manga⁷⁷. Manga's, de Japanse equivalent van stripverhalen, trekken veel jongeren aan die normaal gesproken niet vaak in de bibliotheek te vinden zijn. Lonke van der Ark, programmamanager collectie en Third place, wist 200 jongeren naar de Bibliotheek AanZet te krijgen via een evenement gerelateerd aan manga⁷⁸.

'Laat ze zelf ontdekken wat en hoe ze graag lezen, dan ontwikkelt zich vanzelf de behendigheid om te navigeren en keuzes te maken in het te grote of juist te kleine aanbod.'

Lonneke van der Ark (programmamanager collectie en Third place bij de Bibliotheek AanZet)

Daarnaast werken steeds meer bibliotheken met jongeren-communities. Bibliotheek de Boekenberg ging hierover in gesprek met jongeren die al op een manier bij de bibliotheek betrokken waren. Dit gesprek leidde tot de volgende conclusie: jongeren vinden het bouwen van communities bij een fijne plek om te zijn aantrekkelijk. Ze lijken de bibliotheek als een plek te zien waar groepen zich kunnen vormen rondom bepaalde interesses. Ideeën die werden

geopperd waren bijvoorbeeld workshops kleding pimpen, tekenen, schrijverskampen of een girls only-borrel. [Lees meer over het lokaal betrekken van jongeren bij bibliotheek de Boekenberg in dit artikel.](#)

'Iedereen kan in het DigiLab vrij experimenteren met nieuwe media en de modernste hard- en software. In ons DigiLab is er ruimte voor voorlopers, maar juist ook voor digibeten. Je kunt aan de slag met 3D-printen en programmeren, maar ook je vraag over digitale overheidszaken of e-books stellen. In ons DigiLab is zelfs een eigen community ontstaan. We zagen een toename van neurodivergente jongeren ('Neurodivergentie' omvat o.a. autisme, dyslexie en ADHD, red.) die alleen binnen lopen en na verloop van tijd juist komen om gelijkgestemden te ontmoeten. We zijn hun thuisbasis geworden.'

Joep van der Weide (programmamaker bij de Bibliotheek Midden-Brabant)

Hoe kun je het beste samenwerken met de doelgroep?

Het opzetten van programma's, activiteiten en communicatie voor jongeren, kun je het beste samen met jongeren doen. Maar hoe pak je dat aan? Probiblio ontwikkelde 5 stappen voor een kickstart in de samenwerking met jongeren:

1. bedoeling
2. werven
3. kies een vorm
4. aan de slag
5. terugkoppeling

[Bekijk de blikvanger 'door de ogen van jongeren' voor toelichting op de 5 stappen en meer tips voor het samenwerken met jongeren.](#)

In de Bibliotheek Cpunt kunnen jongeren al ruim 20 jaar terecht bij het Jongeren Informatie Punt (JIP)⁷⁹. Hier ontvangen ze op een laagdrempelige manier informatie en advies, bijvoorbeeld over problemen in de thuissituatie of het aanvragen van een VOG⁸⁰. Er komen veel jongeren met beperkte basisvaardigheden voorbij in het JIP. Saskia Streefkerk, jongerenadviseur bij Bibliotheek Haarlemmermeer, is de drijvende kracht achter het JIP en vertelt met veel enthousiasme over haar aanpak.

[Lees het hele interview met Saskia Streefkerk.](#)

Voor het samenwerken met jongeren zijn allerlei vindplaatsen te bedenken. Sommigen zijn wat meer gericht op jongeren met beperkte basisvaardigheden, anderen focussen zich op een bepaalde interesse of community. Op welke plek je ze ook zoekt of vindt, zorg ervoor dat je jongeren niet alleen laat meedenken, maar vooral ook laat meedoen.

Welke jongeren-communities bevinden zich in jouw regio? En via welke sleutelfiguren kun je deze groepen bereiken?

'Het intermenselijke aspect, jongeren het gevoel geven dat ze gehoord en gezien worden, is wat mij betreft het belangrijkste doel. Want iedereen heeft uiteindelijk die behoefte. Jongeren zijn net mensen, zeg ik altijd grappend. Maar wat mij het meest doet is dat jongeren hier allemaal bij betrokken zijn. Jongerenparticipatie is echt gelukt, wat heeft geresulteerd in activiteiten zoals Chill Out en FlexTalks-thema-avonden in een jongerencentrum met jongeren als ervaringscoaches. Maar ook bij Roze Cafés zijn jongeren betrokken. Deze dingen kunnen alleen een succes worden als jongeren zelf meehelpen organiseren.'

Saskia Streefkerk (jongerenadviseur bij JIP Haarlemmermeer)

Conclusie

Recente onderzoeken tonen aan dat een deel van de Nederlandse jongeren moeite heeft met basisvaardigheden. Deze jongeren komen moeilijker mee in de maatschappij doordat ze bijvoorbeeld niet goed kunnen lezen en schrijven, of onvoldoende mediawijs zijn. Het belemmert ze in allerlei aspecten van het leven, bijvoorbeeld in hun werk en gezondheid. Een groot deel van deze groep bevindt zich in het onderwijs, met name in het vmbo, praktijkonderwijs, internationale schakelklassen, speciaal onderwijs en mbo.

Samenwerken met het onderwijs is daarom een logische zet, wat bevestigd wordt door de effecten van het programma de Bibliotheek op school. Er zijn meer plekken waar jongeren met beperkte basisvaardigheden te vinden zijn. Verschillende bibliotheken zoeken de samenwerking op met jongerenwerk-organisaties, en er liggen mooie kansen voor samenwerkingen met

zorginstellingen of gemeentes. Maar let wel: voor het werken met jongeren is je aanpak cruciaal. Denk je na het lezen van deze handreiking: en nu? Volg de stappen en zorg er met elkaar voor dat jongeren met beperkte basisvaardigheden een plek krijgen in de bibliotheek en een eerlijke kans krijgen om mee te doen aan onze maatschappij.

Oriëntatie

- Stap 1:** bekijk hoeveel jongeren in jouw werkgebied wonen.
- Stap 2:** bekijk welke scholen in jullie regio vallen (vmbo, pro, so, isk en mbo).
- Stap 3:** bekijk of de doelgroep jongeren met beperkte basisvaardigheden terugkomt in het meerjarenplan van jouw bibliotheek.
- Stap 4:** bekijk wat de gemeente in de regio van jouw bibliotheek voor deze doelgroep doet.
- Stap 5:** verdiep je in de interesses en communities van jongeren in jouw regio door met jongeren in gesprek te gaan.

Actie

- Stap 6:** ga met collega's in gesprek over wat jullie bibliotheek al doet voor deze doelgroep. Denk aan dBos, IDO en de gezinsaanpak.
- Stap 7:** bekijk of jullie aanbod aansluit op de kerndoelen van Stichting Leerplanontwikkeling (SLO).
- Stap 8:** vraag subsidie aan via het Masterplan basisvaardigheden zodat nieuwe scholen zich kunnen aansluiten bij dBos.
- Stap 9:** neem contact op met het lokale Doorstroompunt en laat je informeren over het aantal voortijdig schoolverlaters in jouw gemeente.
- Stap 10:** neem contact op met het Wmo-loket in jouw gemeente en laat je informeren over lokale zorgaanbieders en jongerenwerk-organisaties.

Bronnen

1. [PISA. \(2022\). Resultaten PISA 2022 in vogelvlucht.](#)
2. [Kohnstamm Instituut. \(2024\). ICILS 2023.](#)
3. [Centraal Bureau voor de Statistiek \(CBS\). \(2024\). Jeugdmonitor 2024: Jongeren in Nederland.](#)
4. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). De ontwikkeling tot jongvolwassene.](#)
5. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). Jongere nadenken over taal.](#)
6. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). Waar lopen jongeren tussen 16 en 27 jaar tegenaan?](#)
7. [Centraal Bureau voor de Statistiek \(CBS\). Dashboard Bevolking Leeftijd Jongeren.](#)
8. [NJR. Werkplan 2025.](#)
9. [Van Dale. Betekenis Jongeren.](#)
10. [SLO. Basisvaardigheden.](#)
11. [SLO. Kerndoelen Primair Onderwijs.](#)
12. [SLO. Kerndoelen Bewegingsonderwijs.](#)
13. [SLO. Schrijven: Basisvaardigheden Taal.](#)
14. [SLO. Lezen: Basisvaardigheden Taal.](#)
15. [SLO. Schrijfonderwijs peil.](#)
16. [SLO. Basisvaardigheden Rekenen-Wiskunde.](#)
17. [Onderwijsinspectie. Wettelijke Opdracht Burgerschap.](#)
18. [SLO. Burgerschap Basisvaardigheden.](#)
19. [SLO. Digitale Geletterdheid Basisvaardigheden.](#)
20. [Rijksoverheid. Toelating tot Praktijkonderwijs.](#)
21. [Praktijkonderwijs. Toelatingscriteria en Toelaatbaarheidsverklaring.](#)
22. [Rijksoverheid. Het Praktijkonderwijs in Nederland.](#)
23. [Praktijkonderwijs. Kengetallen Praktijkonderwijs.](#)
24. [Rijksoverheid. Passend Onderwijs: Speciaal Onderwijs.](#)
25. [Onderwijsloket. Speciaal Onderwijs in Nederland.](#)
26. [Rijksoverheid. Zorgplicht en Samenwerken Scholen Passend Onderwijs.](#)
27. [Onderwijsinspectie. Rekenen-Wiskunde einde \(speciaal\) basisonderwijs 2018-2019.](#)
28. [Onderwijskennis. Taal- en Leesonderwijs in het Speciaal Onderwijs.](#)
29. [Rijksoverheid. Onderwijs voor Nieuwkomers.](#)
30. [Rijksoverheid. Onderwijs voor kinderen die geen Nederlands spreken.](#)
31. [Start College. Internationale Schakelklas \(ISK\).](#)
32. [Rijksoverheid. Handreiking gemeenten tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen.](#)
33. [Masterplan Basisvaardigheden. Masterplan Basisvaardigheden.](#)
34. [Masterplan Basisvaardigheden. Subsidie verbetering basisvaardigheden.](#)
35. [DUO. Subsidies verbetering basisvaardigheden 2024.](#)
36. [Masterplan Basisvaardigheden. Onderzoek subsidie verbetering basisvaardigheden 2022 in het kort.](#)
37. [Masterplan Basisvaardigheden. Vijfde voortgangsbrief Tweede Kamer.](#)
38. [Rijksoverheid. Toekomstgericht curriculum.](#)
39. [Kies MBO. Over het mbo.](#)
40. [Rijksoverheid. Basisvaardigheden in het middelbaar beroepsonderwijs \(MBO\).](#)
41. [VO-raad. Wat speelt er in leesonderwijs?](#)
42. [OCW in Cijfers. Voortijdig schoolverlaten.](#)
43. [Rijksoverheid. Aanpak voortijdig schoolverlaten \(VSV\).](#)
44. [Rijksoverheid. Leerplicht en kwalificatieplicht.](#)
45. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). Schoolverzuim aanpakken: een wetenschappelijke onderbouwing.](#)
46. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). Wat werkt bij schoolaanwezigheid en schoolverzuim?](#)
47. [Onderwijsinspectie. De Staat van het Onderwijs 2020.](#)
48. [Sociaal-Economische Raad \(SER\). Gelijke kansen in onderwijs.](#)
49. [Onderwijsinspectie. De Staat van het Onderwijs 2024.](#)
50. [Sociaal-Economische Raad \(SER\). Jongeren en het zorgen voor hun morgen.](#)
51. [De Bibliotheek op School. Homepage.](#)
52. [De Bibliotheek op School. Middelbaar Beroepsonderwijs \(MBO\).](#)
53. [De Bibliotheek op School. Factsheet primair onderwijs.](#)
54. [Vrije Universiteit \(VU\). Naar meer profijt van vrij lezen: Hulp bij het kiezen van boeken.](#)
55. [De Bibliotheek op School. De Bibliotheek op school Plus.](#)
56. [PIAAC Onderzoek. PIAAC Rapport Online 2024.](#)
57. [Pharos. Factsheet sociaal-economische gezondheidsverschillen \(SEGV\).](#)
58. [Expertisepunt Basisvaardigheden. Kennisdocument Wet Educatie en Beroepsonderwijs \(WEB\) in het kort.](#)
59. [Movisie. Rapport Innovatiekamers ABC.](#)
60. [Expertisepunt Basisvaardigheden. Inwoners met beperkte basisvaardigheden betrekken bij gemeentelijk beleid.](#)
61. [Wetten Overheid. Jeugdwet.](#)
62. [Regelhulp. Veelgestelde vragen over de Jeugdwet.](#)
63. [Oefenen.nl. Geldzorgen en educatie.](#)
64. [Gezinsaanpak. Homepage.](#)
65. [Regelhulp. Wat is de Jeugdwet?](#)
66. [Rijksoverheid. WMO 2015.](#)
67. [YouthTurn. Hoe werkt ambulante jeugdhulp?](#)
68. [Ambulante Begeleiding. Voor wie is ambulante begeleiding?](#)
69. [Expertisepunt Basisvaardigheden. Wat werkt bij het versterken van gecijferdheid.](#)
70. [Nederlands Jeugdinstituut \(NJI\). Jongerenwerk: Wat is het?](#)
71. [Sociaal Werk Nederland. Jongerenwerk.](#)
72. [Hogeschool van Amsterdam \(HvA\). De preventieve kracht van het jongerenwerk.](#)
73. [Bibliotheek Venlo. Duo Serviceloket in de Stadsbibliotheek.](#)
74. [NJR. Bouwstenen Jongerenparticipatie: bereiken en betrekken.](#)
75. [Bibliotheek Netwerk. Handreiking Bereik Jongeren vanuit het IDO.](#)
76. [Hip Hop in je Bieb. Bibliotheken bereiken jongeren via Hiphop.](#)
77. [Bibliotheekblad. Wat kun je als bibliotheek met Manga's doen?](#)
78. [Probiblio. Met jongeren bouwen aan zelfvertrouwen in lezen.](#)
79. [Probiblio. Jongeren Informatie Punt \(JIP\) een succesverhaal in Haarlemmermeer.](#)
80. [JIP Haarlemmermeer. Meer over het JIP \(Jongeren Informatie Punt\).](#)

Meer informatie?

Deze handreiking is gemaakt voor bibliotheken door de adviseurs van Probiblio. Heb je vragen over deze handreiking of wil je verder praten over het onderwerp? Neem contact op met: basisvaardigheden@probiblio.nl.

Colofon

Deze publicatie is een vernieuwing van de handreiking die in 2023 verscheen. Wegens hernieuwde inzichten is de handreiking in 2025 aangepast naar de huidige versie.

©Probiblio, maart 2025